

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม :

การบริหารจัดการปัญหาภัยแล้ง

**The Natural Resources and environmental Management :
Droughts Disaster Management**

นายสุวัฒน์ เปี่ยมปัจจัย

รองอธิบดีกรมทรัพยากรน้ำบาดาล

Mr.Suwat Piampajjai

Deputy Director General, Department of Groundwater Resource

Email: Suwat.p@dgr.mail.go.th

ดร.ดวงตา ตันโช

ผู้อำนวยการศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักงานงบประมาณ

Mrs.Duangta Tancho

Director of Information Technology, Bureau of the Budget

Email: duangta.t@bb.go.th

**และคณะนักศึกษาหลักสูตรป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 57
กลุ่มการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม**

The Natural Resources and Environmental Management Group
in the National Defence Course, Class 57, National Defence College

บทคัดย่อ

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และความเป็นอยู่ของประชาชนในประเทศ แต่ ณ ปัจจุบัน ประเทศไทยต้องเผชิญกับภัยธรรมชาติ โดยเฉพาะภัยแล้ง ที่ถือว่าเป็นปัญหาระดับประเทศ ที่ส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากการตัดไม้ทำลายป่า การบุกรุกที่ดินทำกิน และสภาวะอากาศของโลกที่เปลี่ยนแปลง ก่อให้เกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภค ผลผลิตที่ลดลง การอพยพแรงงานเข้ามาสู่เมืองใหญ่ รัฐต้องสูญเสียงบประมาณจำนวนมาก

รัฐบาลปัจจุบัน ได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวและกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารทรัพยากรธรรมชาติและการรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม ซึ่งครอบคลุมถึงนโยบายการปกป้องและฟื้นฟูพื้นที่อนุรักษ์ ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า โดยให้ความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดิน การทำแนวเขตที่ดิน การแก้ปัญหาการไร้ที่ดินทำกินของเกษตรกรและการรุกรานเขตป่าสงวน นอกจากนี้ รัฐบาลมีนโยบายในการส่งเสริมการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพและความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน การบริหารจัดการที่ดินตามแนวพระราชดำริ การแก้ปัญหาน้ำท่วมและปัญหาขาดแคลนน้ำ ตลอดจนการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการทั้งระบบ และการควบคุมมลพิษทั้งทางอากาศ ชยะและน้ำเสีย

รัฐต้องร่วมมือกับภาคประชาชนให้เข้ามาช่วยกันบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ ร่วมแก้ปัญหาการบุกรุกทำลายป่า ฟื้นฟูและเพิ่มพื้นที่ป่า ผลักดันกฎหมายการใช้ที่ดินเร่งออกเอกสารสิทธิ์ที่ทำกิน กำหนดเขตการปลูกพืชเศรษฐกิจ วางแผนการผลิตและจัดการผลผลิต จัดการปัญหาน้ำท่วมและอุทกภัยด้วยสิ่งก่อสร้างเก็บกักน้ำ ปรับปรุงสภาพลำน้ำ การระบายน้ำ และการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำ เร่งพัฒนาแหล่งน้ำบาดาลชุมชน คุณภาพน้ำดื่ม ฟื้นฟูแหล่งน้ำธรรมชาติทางน้ำและป่าต้นน้ำ จัดหาน้ำเพื่อการเกษตร อุปโภคและบริโภคอย่างพอเพียง

คำสำคัญ : ทรัพยากรธรรมชาติ, สิ่งแวดล้อม, การบริหารจัดการน้ำ

ABSTRACT

Natural resources and the environment are essential foundations of Thailand's economic and social development that also have ramifications for the wellbeing of its people. Thailand has faced many natural disasters, especially droughts, which are considered a national threat caused by deforestation, land invasion and the changing global climate. Such activities cause water supply shortages, reduced productivity, and migration to cities, at an excessive cost to the government.

The current government realises these problems and, as such, has formulated natural resource management and environmental conservation policies covering environmental conservation and protection, forests and wild animals. The policies focus on solving the problems of forest trespassing, managing boundary lines, helping poor farmers who have no land and preventing trespassing on forest reserves. Furthermore, the policies will promote conservation and consumption of biological resources and sustainable varieties of biodiversity and emphasise land management in line with His Majesty the King's initiatives, in turn resolving flood problems and water shortages. Furthermore, the policies will address water management integration, air pollution control, and garbage and wastewater issues.

The government must collaborate with the public to systematically improve the management of natural resources and the environment. It will help solve the deforestation problem and restore and increase forest areas. To achieve this, the government must push forward legislation governing land usage and related resources and determine economic plantation areas, including ensuring effective planning of economic planting zones.

In line with the master plan for flood management, the government will build dykes and improve the water diversion canals and flood-ways, while safeguarding the quality of underground water resources. Supplies of water for agriculture and consumption will be managed sustainably.

Keyword : natural resources, environment, water management

การบริหารจัดการปัญหาภัยแล้ง ภัยแล้ง คืออะไร

ภัยแล้ง หมายถึง ความแห้งแล้งของลมฟ้าอากาศ อันเกิดจากการที่มีฝนน้อยกว่าปกติ หรือฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล เป็นระยะเวลานานกว่าปกติ และครอบคลุมพื้นที่บริเวณกว้าง ทำให้เกิดการขาดแคลนน้ำดื่ม น้ำใช้ พืชพันธุ์ไม้ต่าง ๆ ขาดน้ำทำให้ไม่เจริญเติบโตตามปกติ เกิดความเสียหาย และความอดอยากทั่วไป ความแห้งแล้งเป็นภัยธรรมชาติประเภทหนึ่งที่เกิดขึ้นเป็นประจำทุกปี โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลางของประเทศไทย เพราะเป็นบริเวณที่อิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้เข้าไปไม่ถึง ทำให้เกิดความอดอยากเรื้อรัง ซึ่งหากปีใดที่ไม่มีพายุเคลื่อนผ่านเลย ก็จะก่อให้เกิดความแห้งแล้งรุนแรงมากขึ้น อันเนื่องมาจากฝนทิ้งช่วงยาวนาน โดยภัยแล้งที่เกิดขึ้นทุกปีจะอยู่ระหว่างเดือนมิถุนายนต่อเนื่องถึงเดือนกรกฎาคม ในช่วงดังกล่าวพืชไร่ที่เพาะปลูกจะขาดน้ำในการเจริญเติบโต และเกษตรกรจะขาดแคลนน้ำดื่ม น้ำใช้ ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีพรวมถึงด้านเศรษฐกิจและสังคม ทั้งนี้ความรุนแรงจะมากหรือน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายด้าน เช่น ความชื้นในอากาศ ความชื้นในดิน ระยะเวลาที่เกิดความแห้งแล้ง และขนาดของพื้นที่ที่มีความแห้งแล้ง เป็นต้น ความแห้งแล้ง แบ่งออกเป็นกลุ่มภายใต้นิยาม 4 ประเภท

1. ความแห้งแล้งเชิงอุตุนิยมวิทยา (Meteorological drought) ความผิดปกติของสภาพภูมิอากาศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปริมาณน้ำฝนที่น้อยกว่าปกติ

2. ความแห้งแล้งเชิงการเกษตร (Agricultural drought) เป็นผลจากการขาดปริมาณน้ำฝนและมีอุณหภูมิที่สูงผิดปกติทำให้การคายระเหยเพิ่มขึ้น ปริมาณความชื้นในดินลดลง จนส่งผลต่อปริมาณผลผลิตของพืช

3. ความแห้งแล้งเชิงอุทกวิทยา (Hydrological drought) เป็นผลกระทบจากปริมาณน้ำฝนที่ตกน้อยบนพื้นที่ ส่งผลต่อน้ำผิวดินและน้ำใต้ดิน ตลอดจน

ปริมาณน้ำในอ่างเก็บน้ำ

4. ความแห้งแล้งเชิงสังคมเศรษฐกิจ (Economics drought) เป็นสภาวะการขาดแคลนน้ำ จนส่งผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจ การลดลงของผลผลิต ทำให้ราคาสินค้าแพง รวมไปถึงผลกระทบทางสังคม เช่น การอพยพย้ายถิ่นฐานของประชากรในเขตพื้นที่แห้งแล้ง

ดัชนีความแห้งแล้ง (Drought indices) โดยทั่วไปการติดตามความแห้งแล้ง มักนิยมใช้ดัชนีความแห้งแล้ง (Drought indices) และเทคนิคสำรวจระยะไกล (Remote sensing) ซึ่งดัชนีความแห้งแล้งสามารถวิเคราะห์ความผิดปกติหรือความเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ ในรูปแบบของความรุนแรง ระยะเวลา และขอบเขตเชิงพื้นที่ที่เกิดความแห้งแล้ง กลุ่มดัชนีภัยแล้งอาจแบ่งออกเป็นดัชนีความแห้งแล้ง บนพื้นฐานทางสถิติและดัชนีความแห้งแล้งทางเทคนิคสำรวจระยะไกล โดยแบ่งเป็น 1. ดัชนีความแห้งแล้งทางสถิติ เป็นการนำข้อมูลที่ได้บันทึกมาทำการวิเคราะห์ทางสถิติในรูปแบบต่าง ๆ และจัดชั้นระดับความรุนแรงของความแห้งแล้ง ได้แก่ 1.1 ดัชนีความแห้งแล้งเชิงอุตุนิยมวิทยา 1.2 ดัชนีความแห้งแล้งเชิงการเกษตร 1.3 ดัชนีความแห้งแล้งเชิงอุทกวิทยา และ 2. ดัชนีความแห้งแล้งจากเทคนิคสำรวจระยะไกล

โดยสาเหตุของการเกิดภัยแล้ง มีประเด็น 2 ประเด็น ดังนี้ 1. โดยธรรมชาติ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิโลก การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การเปลี่ยนแปลงของระดับน้ำทะเล ภัยธรรมชาติ เช่น วาตภัย แผ่นดินไหว และ 2. โดยการกระทำของมนุษย์ ได้แก่ การทำลายชั้นโอโซน ผลกระทบของภาวะเรือนกระจก การพัฒนาด้านอุตสาหกรรม การตัดไม้ทำลายป่า

สถานการณ์ภัยแล้งในอดีตที่ผ่านมา

ประเทศไทยมีพื้นที่รวม 320 ล้านไร่ มีพื้นฐานเป็นประเทศเกษตรกรรม แต่ในปัจจุบันมีข้อจำกัดในด้านทรัพยากรน้ำและทรัพยากรดิน ดังจะเห็นได้จากมี

ปริมาณน้ำเฉลี่ยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของปริมาณน้ำของประเทศต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของเอเชียและของโลก โดยปริมาณน้ำทำต่อประชากรของประเทศไทยเท่ากับ 3,442 ลบ.ม. ต่อคนต่อปี ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของเอเชีย 3,680 ลบ.ม. ต่อคนต่อปี และค่าเฉลี่ยของโลก 6,918 ลบ.ม. ต่อคนต่อปี (World Resources Institute, 1998) พืชเศรษฐกิจหลักของประเทศ ได้แก่ ข้าว มีผลผลิตเฉลี่ยต่ำกว่าประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ขณะที่ในปัจจุบันประเทศไทยมีการพัฒนาแหล่งเก็บกักน้ำและระบบชลประทานขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็กเป็นจำนวนมาก โดยมีพื้นที่ชลประทานมากเป็นอันดับ 8 ของโลก แต่ขาดประสิทธิภาพในการใช้ประโยชน์จากโครงการชลประทานดังกล่าว ทั้งนี้เนื่องจากการดำเนินการบริหารจัดการแบบแยกส่วน ทั้งในด้านการจัดการน้ำ การเกษตร การผลิต และการตลาด เป็นสาเหตุทำให้มีต้นทุนการผลิตสูง ผลผลิตในภาคการเกษตรต่ำเกิดปัญหาความยากจนของเกษตรกร มีการใช้น้ำมากเกินความจำเป็นทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง และมีแนวโน้มรุนแรงขึ้นในอนาคต

จากสถานการณ์น้ำในรอบ 30 ปี ที่ผ่านมามีประเทศไทยได้ประสบปัญหาด้านทรัพยากรน้ำ ทั้งภัยแล้ง อุทกภัยและน้ำเสียบ่อยครั้งขึ้น และมีแนวโน้มรุนแรงเพิ่มมากขึ้นทุกปี ก่อให้เกิดความเสียหายและมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะด้านเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม ซึ่งต้องอาศัยผลผลิตทางการเกษตรเป็นวัตถุดิบ ดังนั้นจึงต้องแก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรน้ำอย่างเป็นระบบ โดยมีการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ เพื่อเพิ่มมูลค่าน้ำในการผลิต มีการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด และวางแผนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุล เพื่อแก้ไขปัญหาภัยแล้ง อุทกภัย และคุณภาพน้ำ ซึ่งสามารถแสดงสภาวะภัยแล้งในอดีตได้ดังนี้

สรุปสถานการณ์ภัยแล้งที่ผ่านมา

พ.ศ. 2510 พื้นที่ตั้งแต่จังหวัดชุมพรขึ้นมา รวมถึงตอนบนของประเทศเกือบทั้งหมดในภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือรวมทั้งกรุงเทพมหานคร มีปริมาณฝนน้อยมาก ทำให้เกิดภัยแล้งขึ้น

พ.ศ. 2511 พื้นที่ตั้งแต่ตอนกลางของภาคเหนือบริเวณจังหวัดพิษณุโลก ภาคกลางทั้งภาคตลอด ถึงด้านตะวันตกของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก และตลอดฝั่งอ่าวไทยของภาคใต้เกือบทั้งหมด ได้รับปริมาณฝนน้อยมาก และส่งผลให้เกิดภัยแล้ง

พ.ศ. 2520 มีรายงานว่าเกิดภัยแล้งในช่วงเดือนมิถุนายนถึงกลางเดือนสิงหาคม พื้นที่ที่ประสบภัยเกือบทั่วประเทศ

พ.ศ. 2522 เป็นปีที่เกิดฝนแล้งรุนแรง โดยมีรายงานว่าเกิดภัยแล้งในช่วงครึ่งหลังของเดือนกรกฎาคมและช่วงปลายเดือนสิงหาคมต่อเนื่องถึงสัปดาห์ที่ 3 ของเดือนกันยายน เนื่องจากปริมาณฝนตกลงมามีน้อยมากทำความเสียหายและมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศไทยโดยเฉพาะด้านเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมรวมทั้งการผลิตไฟฟ้า นอกจากนั้นยังกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนในประเทศเพราะขาดน้ำกินน้ำใช้บริเวณที่แล้งจัดนั้นมีบริเวณกว้างที่สุดคือ ภาคเหนือและภาคกลางทั้งหมด ทางตอนบนและด้านตะวันตกของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ฝั่งตะวันออกเฉียงตอนบน

พ.ศ. 2529 มีรายงานความเสียหายจากสำนักเลขาธิการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน กระทรวงมหาดไทยว่า บริเวณที่ประสบภัยมีถึง 41 จังหวัด ซึ่งภัยแล้งในปีนี้เป็นเกิดจากภาวะฝนทิ้งช่วงที่ปรากฏชัดเจนเป็นเวลากหลายวัน คือช่วงปลายเดือนพฤษภาคมถึงต้นเดือนมิถุนายน ช่วงปลายเดือนมิถุนายนถึงเดือนกรกฎาคม ช่วงครึ่งหลังของเดือนกันยายนและช่วงครึ่งแรกของเดือนตุลาคม

พ.ศ. 2530 เป็นปีที่ประสบกับภัยแล้งหนักอีกครั้งหนึ่งหลังจากที่ประสบมาแล้วจากปี 2529 โดยพื้นที่

ที่ประสบภัยเป็นบริเวณกว้างใน เกือบทุกภาคของประเทศ โดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคตะวันออก และทวีความรุนแรงมากขึ้นในช่วงตอนกลางฤดูฝน

พ.ศ. 2533 มีฝนตกน้อยมากในเดือนมิถุนายน ถึงเดือนกันยายนทั่วประเทศ พื้นที่ทางการเกษตรที่ ประสบปัญหาภัยแล้งส่วนใหญ่อยู่ในภาคใต้

พ.ศ. 2534 เป็นปีที่ปริมาณฝนสะสมมีน้อยตั้งแต่ ต้นฤดูฝน เนื่องจากมีฝนตกในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลางน้อยมาก อีกทั้งระดับน้ำใน เขื่อนและอ่างเก็บน้ำต่าง ๆ อยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่าปกติมาก กรมชลประทานไม่สามารถที่จะระบายน้ำลงมาช่วย เกษตรกรที่อยู่ใต้เขื่อนได้ ทำให้เกิดภาวะการขาดแคลน น้ำขึ้น

พ.ศ. 2535 มีรายงานว่าเกิดภัยแล้งขึ้นในช่วง เดือนมีนาคมต่อเนื่องถึงเดือนมิถุนายนจากภาวะที่มี ฝนตกในช่วงฤดูร้อนน้อย และมีภาวะฝนทิ้งช่วงปลาย เดือนมิถุนายนต่อเนื่องต้นเดือนกรกฎาคม โดยพื้นที่ ที่ประสบภัยแล้งส่วนใหญ่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้และภาคเหนือตามลำดับ

พ.ศ. 2536 มีรายงานว่าเกิดภัยแล้ง ในช่วงเดือน มีนาคมถึงกลางเดือนพฤษภาคม และในช่วงกลางเดือน มิถุนายน

สถานการณ์น้ำปัจจุบัน

1. ปริมาณฝนสะสมย้อนหลังทั่วประเทศ ปี พ.ศ. 2552-2555

จากรูปแสดงปริมาณฝนสะสมย้อนหลังทั่วประเทศ ปี พ.ศ.2552-2555 ที่สะสมในภาคใต้สะสมในปริมาณ มากกว่าภาคอื่น ๆ ตามระดับความเข้มของสี

2. สถานการณ์น้ำฝน ปริมาณน้ำฝนที่สะสม ตั้งแต่เดือนมกราคม 2557 ถึงเดือนพฤศจิกายน 2557 รวม 1,351 มิลลิเมตร น้อยกว่าปี พ.ศ. 2556 ประมาณ 202.6 มิลลิเมตร (ประมาณ 13%)

จากตารางแสดงสถานการณ์น้ำฝนย้อนหลัง 30 ปี (ตารางที่ 1) จะเห็นว่าปริมาณฝนสะสมภาคต่าง ๆ

เรียงลำดับได้ ดังนี้ ภาคใต้ ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคเหนือ และ ภาคตะวันตก แต่ในปี พ.ศ. 2557 พบว่ามีปริมาณ น้ำฝนสะสมเรียงลำดับดังนี้ ภาคตะวันออก ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ ภาคตะวันตก และ ภาคกลาง

3. อ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ปัจจุบันมีปริมาณน้ำ กักเก็บรวม 45,640 ล้าน ลบ.ม. (ประมาณ 65%) น้อยกว่าปี พ.ศ. 2556 ประมาณ 11% และน้อยกว่า ปี พ.ศ. 2549 ประมาณ 29% (ตารางที่2)

3.1 อ่างเก็บน้ำที่มีปริมาณน้ำต่ำกว่า 50% ของความจุ มีจำนวน 7 อ่าง คือ

3.1.1 เขื่อนแม่กวง ปริมาณน้ำสะสมใน เขื่อนประมาณ 16%

3.1.2 เขื่อนลำพระเพลิง ปริมาณน้ำ สะสมในเขื่อนประมาณ 35%

3.1.3 เขื่อนทับเสลา ปริมาณน้ำสะสม ในเขื่อนประมาณ 40%

3.1.4 เขื่อนน้ำพุง ปริมาณน้ำสะสมใน เขื่อนประมาณ 44%

3.1.5 เขื่อนกั้วลม ปริมาณน้ำสะสมใน เขื่อนประมาณ 44%

3.1.6 เขื่อนภูมิพล ปริมาณน้ำสะสมใน เขื่อนประมาณ 46%

3.1.7 เขื่อนห้วยหลวง ปริมาณน้ำสะสม ในเขื่อนประมาณ 49%

3.2 อ่างเก็บน้ำที่มีปริมาณน้ำกักเก็บมากกว่า 80% ของความจุ มีจำนวน 7 อ่าง คือ

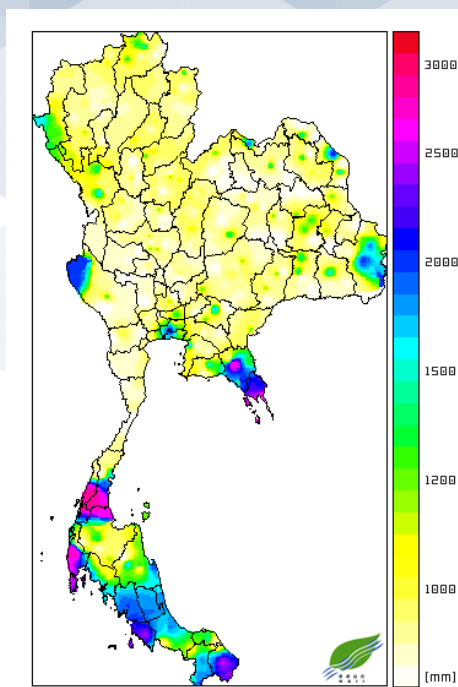
3.2.1 เขื่อนหนองปลาไหล ปริมาณน้ำ สะสมในเขื่อนประมาณ 85%

3.2.2 เขื่อนแควน้อย ปริมาณน้ำสะสม ในเขื่อนประมาณ 85%

3.2.3 เขื่อนรัชชประภา ปริมาณน้ำสะสม ในเขื่อนประมาณ 85%

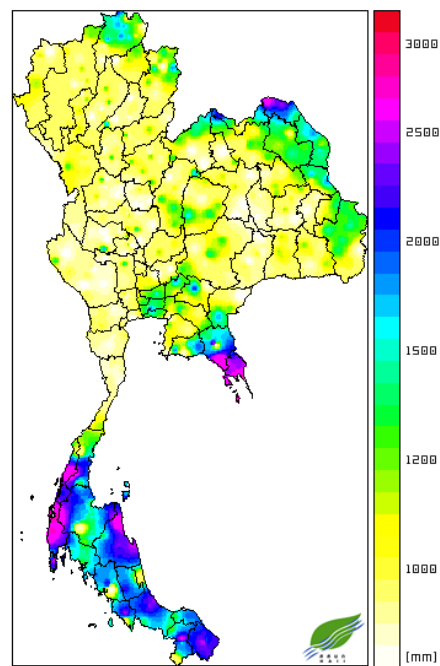
3.2.4 เขื่อนป่าสัก ปริมาณน้ำสะสมในเขื่อน

- ปริมาณฝนสะสมทั่วประเทศ ปี พ.ศ. 2552

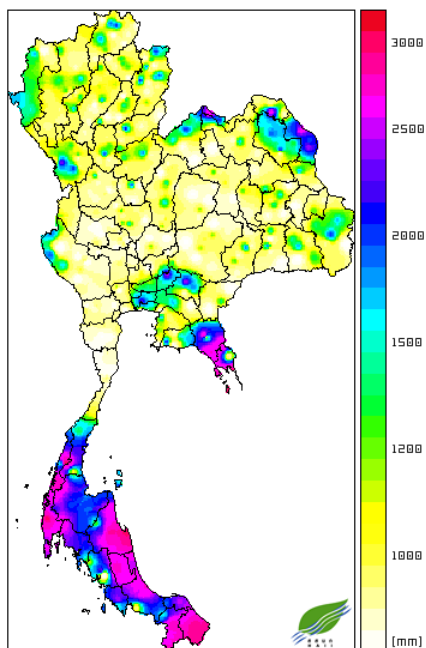
Thailand Rainfall Map
2009
Created: 2014-Feb-11 11:28 by HRII

- ปริมาณฝนสะสมทั่วประเทศ ปี พ.ศ. 2553

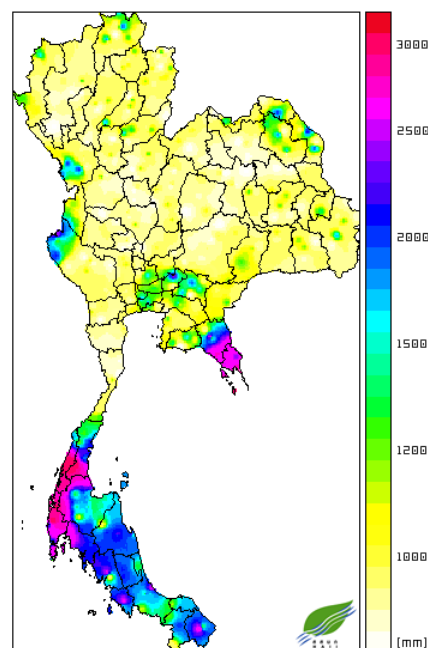
Thailand Rainfall Map
2010
Created: 2014-Feb-11 11:28 by HRII

- ปริมาณฝนสะสมทั่วประเทศ ปี พ.ศ. 2554

Thailand Rainfall Map
2011
Created: 2014-Feb-11 11:29 by HRII

- ปริมาณฝนสะสมทั่วประเทศ ปี พ.ศ. 2555

Thailand Rainfall Map
2012
Created: 2014-Feb-11 11:29 by HRII

ตารางที่ 1 สถานการณ์น้ำฝน

รายการ	หน่วย	เหนือ	กลาง	ตะวันออก เฉียงเหนือ	ตะวันออก	ตะวันตก	ใต้	ทั่วประเทศ
9 พ.ย. 2557								
ฝนสะสม ปี 2556	มม.	1297.1	1325.0	1418.8	2197.4	1159.5	1826.5	1553.6
ฝนสะสม ปี 2557	มม.	1175.3	969.0	1377.3	1695.3	1059.0	1574.8	1351.0
ฝนสะสม 30 ปี	มม.	1199.7	1244.0	1387.4	1843.4	1165.1	1919.4	1608.0

ประมาณ 87%

3.2.5 เชื่อนลิรินทร ปริมาณน้ำสะสมในเขื่อน
ประมาณ 94%

3.2.6 เชื่อนขุนด่านปราการชล ปริมาณน้ำ
สะสมในเขื่อนประมาณ 100%

3.2.7 เชื่อนประแสร์ ปริมาณน้ำสะสมใน
เขื่อนประมาณ 103%

4. อ่างเก็บน้ำขนาดกลาง ปัจจุบันมี ปริมาณน้ำ
กักเก็บรวม 3,251.75 ล้าน ลบ.ม. (ประมาณ 74%)
น้อยกว่าปี พ.ศ. 2556 ประมาณ 12%

5. น้ำในแม่น้ำสายสำคัญ

- ระดับน้ำในแม่น้ำสายหลักที่อยู่ในภาวะน้ำ
น้อยได้แก่ แม่น้ำปิง ที่ จ.เชียงใหม่ กำแพงเพชร
นครสวรรค์ แม่น้ำยม ที่ จ.แพร่ แม่น้ำน่าน ที่ จ.น่าน
พิษณุโลก แม่น้ำมูล ที่ จ.ศรีสะเกษ อุบลราชธานี คลอง
พระสทิง ที่ จ.สระแก้ว แม่น้ำบางปะกง ที่ จ.ปราจีนบุรี

- ระดับน้ำในแม่น้ำสายหลักที่อยู่ในภาวะน้ำ
มากได้แก่ แม่น้ำตราดที่ จ.ตราด แม่น้ำป่าสัก ที่
จ.ลพบุรี แม่น้ำเจ้าพระยา ที่ จ.ชัยนาท ปทุมธานี

- ระดับน้ำในแม่น้ำสายหลักที่อยู่ในภาวะน้ำ
ล้นตลิ่งได้แก่ แม่น้ำมูล ที่ จ.นครราชสีมา สุรินทร์
บุรีรัมย์ ทะเลสาบสงขลา ที่ จ.สงขลา แม่น้ำตาปี ที่
จ.สุราษฎร์ธานี

มติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร จัดการปัญหากล้ง

มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2557 เรื่อง
มาตรการแก้ไขปัญหาผลกระทบจากภัยแล้ง ปี พ.ศ.
2557/2558 ดังนี้

1. รับทราบสถานการณ์น้ำ ซึ่งเป็นการสรุป
ปริมาณฝนในช่วงฤดูฝน ปี พ.ศ. 2557 สถานการณ์น้ำ
ในลุ่มน้ำเจ้าพระยา ลุ่มน้ำแม่กลอง และลุ่มน้ำอื่น ๆ
และเห็นชอบการดส่งน้ำเพื่อการเพาะปลูกข้าวนาปรัง
ในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยาและลุ่มน้ำแม่กลอง โดยให้มี
การออกประกาศทางราชการแจ้งพื้นที่ให้งดการส่งน้ำ
และงดการทำนาปรังในพื้นที่จังหวัดต่าง ๆ รวม 26
จังหวัด ทั้งนี้ การช่วยเหลือเกษตรกรผู้ประสบภัยใน
พื้นที่ดส่งน้ำและงดทำนาปรัง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์
การให้ความช่วยเหลือตามระเบียบกระทรวงการคลัง
ว่าด้วยเงินทดรองราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัย
พิบัติกรณีฉุกเฉิน พ.ศ. 2556 ตามที่กระทรวงเกษตร
และสหกรณ์เสนอ

2. เห็นชอบแนวทางการดำเนินงานตามมาตรการ
แก้ปัญหาผลกระทบจากภัยแล้ง ปี พ.ศ. 2557/2558 ใน
กรอบวงเงินรวมทั้งสิ้น 2,377,790,000 บาท และให้
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงศึกษาธิการ และ
หน่วยงานที่เกี่ยวข้องขอทำความตกลงในรายละเอียดกับ
สำนักงานงบประมาณโดยตรงต่อไป ตามความเห็นของสำนัก
งบประมาณ ทั้งนี้ ให้ถือปฏิบัติตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อ
วันที่ 1 ตุลาคม 2557 (เรื่อง มาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจ

ตารางที่ 2 ปริมาณน้ำในอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่

หมายเหตุ (ข้อมูล กรมชลประทาน วันที่ 11 พฤศจิกายน 2557)

รายการ	หน่วย	เหนือ	กลาง	ตะวันออก เฉียงเหนือ	ตะวันออก	ตะวันตก	ใต้	ทั่วประเทศ
น้ำในอ่าง ปี 56	ล้าน (ลบ.ม)	14690	1345	6501	1145	22999	6444	53278
น้ำในอ่าง ปี 57 10 พ.ย. 57	ล้าน (ลบ.ม)	13252	1041	5407	974	18515	6323	45640
น้ำในอ่าง ปี 49 11 พ.ย. 49	ล้าน (ลบ.ม)	23241	1277	6856	1026	25022	6891	64312

ไทยในระยะ 3 เดือนแรก) โดยให้ความสำคัญเป็นลำดับแรกกับการดำเนินโครงการเพื่อการปรับปรุง/ซ่อมแซมสิ่งก่อสร้างที่มีอยู่เดิมมากกว่าการก่อสร้างใหม่ รวมทั้งให้พิจารณาใช้แรงงานจากประชาชนในพื้นที่เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในพื้นที่นั้นด้วย

3. ให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ร่วมกับกระทรวงมหาดไทยติดตามสถานการณ์ที่มีเกษตรกรบางส่วนยังคงปลูกข้าวนาปรังในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยาและลุ่มน้ำแม่กลองที่พึ่งพิงการส่งน้ำเพื่อการเพาะปลูกและอาจได้รับความเสียหายจากการไม่มีน้ำเพียงพอได้

4. ให้คณะกรรมการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำร่วมกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงมหาดไทย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำแผนการบริหารจัดการน้ำของประเทศให้เหมาะสมสอดคล้องกับปริมาณน้ำที่กักเก็บได้ และความต้องการใช้น้ำในพื้นที่เกษตรกรรมทั้งที่อยู่ในเขตและนอกเขตชลประทาน รวมทั้งความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนการใช้พื้นที่การเพาะปลูกให้เหมาะสม (Zoning) และประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องให้เกษตรกรและสาธารณชนผู้สนใจได้รับทราบโดยทั่วถึงกันด้วย

แนวทางการบริหารจัดการปัญหาภัยแล้ง

การประชุมหารือร่วมกันระหว่างกระทรวง

มหาดไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในวันที่ 3 ตุลาคม 2557 เพื่อขับเคลื่อนนโยบายสำคัญของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาภัยแล้ง การบริหารจัดการน้ำ และการช่วยเหลือเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบภัยแล้ง ในปี พ.ศ. 2558 ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2557 เรื่อง มาตรการแก้ไขปัญหาผลกระทบจากภัยแล้ง พ.ศ. 2557/2558 สรุปดังนี้

การเตรียมการรับมือสถานการณ์ภัยแล้งในปี พ.ศ. 2557/2558 ซึ่งทั้ง 3 กระทรวง ได้หารือถึงแนวทางการบริหารจัดการน้ำ ทั้งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค น้ำเพื่อการเกษตร และน้ำในภาคอุตสาหกรรม ซึ่งปัญหาเฉพาะหน้าในขณะนี้ คือ เร่งชี้แจงทำความเข้าใจกับเกษตรกรให้งดปลูกข้าวนาปรังในช่วงฤดูแล้งในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา และลุ่มแม่น้ำแม่กลอง ครอบคลุมพื้นที่ 27 จังหวัด เพื่อป้องกันปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร การแก้ไขปัญหาภัยแล้งในภาพรวมของประเทศ ทั้งในพื้นที่เขตชลประทานและนอกเขตชลประทาน ที่คาดว่าจะประสบปัญหาภัยแล้งและขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภค ที่ประชุมมีความเห็นให้กรมทรัพยากรน้ำบาดาล และกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น บูรณาการร่วมกันในการซ่อมบำรุงระบบน้ำบาดาลตามสภาพพื้นที่ เพื่อช่วยเหลือประชาชนจากปัญหาขาดแคลนน้ำ ทั้งนี้ มีการสำรวจพื้นที่ที่คาดว่าจะประสบปัญหาภัยแล้งทั่วทั้งประเทศ รวมทั้งกำหนดมาตรการการช่วยเหลือเกษตรกรที่ประสบภัยแล้ง โดยทั้ง

3 กระทรวงจะบูรณาการในภาพรวมร่วมกัน

แนวทางการดำเนินงานตามโครงการช่วยเหลือเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากภัยแล้ง ปี พ.ศ. 2557/2558 ดังนี้

1. เกษตรกรที่ปลูกข้าวนาปรังในเขตชลประทานของลุ่มน้ำเจ้าพระยาและลุ่มแม่น้ำแม่กลองจะไม่ได้รับการช่วยเหลือกรณีเกิดภัยพิบัติด้านการเกษตร

2. เกษตรกรทั้งในลุ่มน้ำเจ้าพระยาและลุ่มแม่น้ำแม่กลองในเขตชลประทานและนอกเขตชลประทานได้รับมาตรการช่วยเหลือเหมือนกัน

3. มาตรการหลัก โดยกรมชลประทานดำเนินการจ้างแรงงานเพื่อซ่อมคูคลองในฤดูแล้ง จำนวน 7.54 ล้านคนต่อวัน

4. มาตรการเสริม จะดำเนินการโดยใช้งบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 และขอสนับสนุนงบกลาง รายการเงินสำรองจ่ายเพื่อกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็น ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 ดังนี้

4.1 การอบรมและสนับสนุนปัจจัยการผลิตเพื่อส่งเสริมอาชีพด้านการประมง จำนวน 3,574 ราย แบ่งเป็นการอบรมเกษตรกรเรื่องการเลี้ยงปลา จำนวน 2,702 ราย (รายได้เกษตรกรรายละ 2,250 บาท) และการอบรมเกษตรกรเรื่องการเลี้ยงกบ จำนวน 872 ราย (รายได้เกษตรกรรายละ 2,900 บาท)

4.2 การอบรมและสนับสนุนปัจจัยการผลิตเพื่อส่งเสริมอาชีพด้านปศุสัตว์ 13,389 ราย แบ่งเป็นการอบรมเกษตรกรเรื่องการเลี้ยงเป็ด จำนวน 4,407 ราย (รายได้เกษตรกรรายละ 4,000 บาท) และการอบรมเกษตรกรเรื่องการเลี้ยงไก่ จำนวน 8,982 ราย (รายได้เกษตรกรรายละ 4,000 บาท)

4.3 การฝึกอาชีพในภาคเกษตร โดยกรมส่งเสริมการเกษตรฝึกอาชีพเกษตรกร จำนวน 17,804 ราย แบ่งเป็น 9 หลักสูตร ได้แก่ การทำปุ๋ยหมัก (รายได้เกษตรกรรายละ 800 บาท) การทำสารชีวอินทรีย์ (รายได้เกษตรกรรายละ 800 บาท) การทำถั่วงอก (รายได้เกษตรกรรายละ 500 บาท) การเพาะเห็ด (รายได้

เกษตรกรรายละ 800 บาท) การขยายพันธุ์ไม้ผล (รายได้เกษตรกรรายละ 500 บาท) การเลี้ยงผึ้ง (รายได้เกษตรกรรายละ 2,950 บาท) การเลี้ยงแมลงเศรษฐกิจ (รายได้เกษตรกรรายละ 1,200 บาท) การซ่อมเครื่องจักรกล (รายได้เกษตรกรรายละ 3,000 บาท) และการแปรรูป/ถนอมอาหาร (รายได้เกษตรกรรายละ 1,000 บาท)

4.4 การสนับสนุนเมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่วแก่เกษตรกรในพื้นที่ 2 ลุ่มน้ำ ลุ่มน้ำเจ้าพระยาและลุ่มน้ำแม่กลอง จำนวน 150,000 ไร่ โดยกรมส่งเสริมการเกษตรสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ถั่วเหลือง ถั่วเขียว หรือถั่วลิสง แก่เกษตรกรที่มีความประสงค์จะปลูกพืชตระกูลถั่ว

4.5 การฝึกอาชีพนอกภาคเกษตร โดยสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 1,385 ราย แบ่งเป็น 5 ด้าน ได้แก่ เกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรมและบริหาร ความคิดสร้างสรรค์ และเฉพาะทาง (รายได้เกษตรกรรายละ 900 บาท)

4.6 การสนับสนุนให้ปลูกพืชปุ๋ยสด ในช่วงพักนาที่มีความชื้นเพียงพอ 150,000 ไร่ โดยกรมพัฒนาที่ดิน

5. เกษตรกรเลือกมาตรการช่วยเหลือตามความสมัครใจ โดยได้รับมาตรการหลักแล้ว สามารถเลือกมาตรการเสริมเพิ่มเติมได้ หรือจะไม่เลือกมาตรการหลักก็ยังมีสิทธิ์เลือกมาตรการเสริม และมาตรการเสริมเลือกได้เพียงมาตรการเดียวเพื่อกระจายการช่วยเหลือไปให้เกษตรกรรายอื่น ๆ อย่างเป็นธรรม ทั้งนี้ การประชาสัมพันธ์และติดตาม กำกับ การขับเคลื่อนการดำเนินงานโครงการฯ ดำเนินการโดยกรมส่งเสริมการเกษตร

6. มาตรการสนับสนุนอื่น ๆ ประกอบด้วย การแจ้งเตือนภัยเกี่ยวกับสถานการณ์น้ำผ่านผู้ว่าราชการจังหวัด สภาเกษตรกรแห่งชาติ รวมถึงกลไกระดับพื้นที่ อาทิ องค์กรผู้ใช้น้ำของแต่ละโครงการ การกำหนดแผนปฏิบัติการฝนหลวง การสนับสนุนเครื่องสูบน้ำและรถบรรทุกน้ำ การเร่งรัดชุดลอกคลองระบายน้ำ การจัดทำแก้มลิงเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ รวมถึงการเตรียมสำรอง

เมล็ดพันธุ์พืชและการสนับสนุนเสบียงสัตว์และเวชภัณฑ์ นอกจากนี้เห็นควรให้จังหวัดกำแพงเพชร อุดรดิตถ์ พิษณุโลก รณรงค์ให้งดเลี้ยงปลาในกระชัง เขตลุ่มน้ำปิงและน่าน ทั้งนี้เพื่อมิให้เกิดความเสียหายแก่เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาในกระชัง

บทบาทภาครัฐในการให้ความช่วยเหลือปัญหาภัยแล้ง

จากมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2557 ได้มอบหมายให้ส่วนราชการเร่งดำเนินการช่วยเหลือประชาชนด้านปัญหาภัยแล้ง

กรมชลประทาน

สนับสนุนการให้ความช่วยเหลือ/แก้ไขปัญหายุทธศาสตร์และภัยแล้ง ดังนี้

เตรียมเครื่องสูบน้ำเคลื่อนที่ เพื่อช่วยเหลือพื้นที่นาปี นาปรัง พืชไร่ และอุปโภคบริโภค รวมทั้งหมด

1,900 เครื่อง ปัจจุบันได้ส่งความช่วยเหลือตามพื้นที่รวมทั้งสิ้น 17 จังหวัด จำนวน 102 เครื่อง แยกเป็น ดังนี้

1. เครื่องสูบน้ำช่วยพื้นที่ปลูกข้าวนาปีพื้นที่ปลูกพืชไร่ ทั้งหมด 12 จังหวัด จำนวนเครื่องสูบน้ำ 95 เครื่อง
2. เครื่องสูบน้ำช่วยอุปโภค-บริโภค ทั้งหมด 5 จังหวัด จำนวนเครื่องสูบน้ำ 7 เครื่อง

เตรียมเครื่องพร้อมในการสนับสนุนรถยนต์บรรทุกน้ำรวมทั้งหมด 295 คัน (ภาคเหนือ จำนวน 55 คัน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 90 คัน ภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคตะวันตก จำนวน 114 คัน ภาคใต้ จำนวน 36 คัน)

กรมทรัพยากรน้ำ

สนับสนุนการให้ความช่วยเหลือ/แก้ไขปัญหายุทธศาสตร์และภัยแล้ง ดังนี้

1. สนับสนุนเครื่องสูบน้ำพร้อมติดตั้ง เพื่อบรรเทาและแก้ไขปัญหาน้ำในพื้นที่การเกษตรจำนวน 7 จังหวัด ประชาชนได้รับผลประโยชน์ 3,159 ครัวเรือน

ตารางที่ 3 สรุปแนวทางการดำเนินการตามโครงการช่วยเหลือเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากภัยแล้ง ปี พ.ศ. 2557/2558

หน่วยงาน	การดำเนินงาน	งบประมาณ			
		งบหน่วยงาน	งบกระตุ้นเศรษฐกิจ	งบกลางปี57	รวม
รวมทั้งสิ้น		945.13	1,342.36	9.30	2,377.79
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์		943.88	1,342.36	90.30	2,376.54
1.กรมชลประทาน	จ้างแรงงานเพื่อซ่อมคูคลอง	919.20	1,342.36		2,261.56
2.กรมประมง	อบรมและสนับสนุนปัจจัยการผลิต 3,574 ราย เพื่อส่งเสริมอาชีพด้านประมง	8.61			8.61
3. กรมปศุสัตว์	อบรมและสนับสนุนปัจจัยการผลิต เพื่อส่งเสริมอาชีพด้านปศุสัตว์ 13,389 ราย	-		40.30	40.30
4. กรมส่งเสริมการเกษตร	4.1 การฝึกอาชีพในภาคเกษตร 4.2 การสนับสนุนเมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่ว แก่เกษตรกรในพื้นที่ 2 ลุ่มน้ำ 150,000 ไร่	16.07		50.00	66.07
5. กรมพัฒนาที่ดิน	สนับสนุนให้ปลูกพืชปุ๋ยสด ในพื้นที่ 2 ลุ่มน้ำ 150,000 ไร่		ไม่ขอรับงบประมาณ		
กระทรวงศึกษาธิการ		1.25	-	1.25	
6.สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย	ฝึกอาชีพนอกภาคเกษตร จำนวน 1,385 ราย	1.25		1.25	

พื้นที่การเกษตร จำนวน 25,100 ไร่

2. สนับสนุนน้ำดื่ม

3. สนับสนุนเครื่องมืออุปกรณ์ช่วยเหลือผู้
ประสบภัย เช่น รถยนต์บรรทุก บุคลากร รถผลิตน้ำ
สะอาดเคลื่อนที่ รถบรรทุกน้ำขนส่งน้ำสะอาด

4. สนับสนุนอื่น ๆ เช่น ดำเนินงานโครงการ
อนุรักษ์ฟื้นฟูแหล่งน้ำปี พ.ศ. 2557 จำนวน 425 แห่ง
สามารถกักเก็บน้ำได้ 103.23 ล้านลูกบาศก์เมตร คาด
ว่าจะดำเนินการแล้วเสร็จภายในเดือนมีนาคม พ.ศ.
2558 และโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งน้ำ ปี พ.ศ.
2557 และ พ.ศ. 2558 จำนวน 392 แห่ง สามารถ
กักเก็บน้ำได้ 133.44 ล้านลูกบาศก์เมตร คาดว่าจะ
ดำเนินการแล้วเสร็จภายในเดือนมิถุนายน 2558

กรมทรัพยากรน้ำบาดาล

สนับสนุนการให้ความช่วยเหลือ/แก้ไขปัญหาภัย
อุทกภัยและภัยแล้ง ดังนี้

1. จัดตั้งศูนย์อำนวยการติดตามและแก้ไขปัญหา
ภัยแล้ง ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค รวม 25 แห่ง

2. ระดมหน่วยเจาะบ่อน้ำบาดาล จำนวน 78
ชุด เพื่อเร่งรัดการดำเนินงานเจาะบ่อน้ำบาดาลในพื้นที่
เป้าหมาย 31 จังหวัด จำนวนทั้งสิ้น 1,321 แห่ง ใน
3 โครงการหลัก ได้แก่ การแก้ไขปัญหาหน้าอุปโภค
บริโภคในหมู่บ้านขาดแคลนน้ำ จำนวน 305 แห่ง จัดหา
น้ำสะอาดในโรงเรียน จำนวน 323 แห่ง และพัฒนา
น้ำบาดาลเพื่อการเกษตร จำนวน 693 แห่ง

3. ระดมหน่วยเคลื่อนที่เร็วเพื่อการซ่อมแซม
ประปาบาดาลและเครื่องสูบน้ำไฟฟ้า จำนวน 64 ชุด
ในการช่วยเหลือประชาชนที่ประสบปัญหาภัยแล้ง

4. จัดเตรียมจุดจ่ายน้ำถาวร 87 แห่ง และรถ
บรรทุกน้ำ เพื่อแจกจ่ายน้ำตลอด 24 ชั่วโมง

5. การจัดให้บริการจุดจ่ายน้ำดื่มสะอาดภายใน
โรงเรียนให้แก่ชุมชนโดยรอบ จำนวน 413 แห่ง

กรมฝนหลวงและการบินเกษตร

สนับสนุนการให้ความช่วยเหลือ/แก้ไขปัญหาภัย
อุทกภัยและภัยแล้ง ดังนี้

1. จัดตั้งหน่วยปฏิบัติการฝนหลวงรวม 11 หน่วย
ได้แก่

ภาคเหนือมี 2 หน่วย ได้แก่ หน่วยปฏิบัติการฝน
หลวงเชียงใหม่ และหน่วยปฏิบัติการฝนหลวงพิษณุโลก

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มี 3 หน่วย ได้แก่ หน่วย
ปฏิบัติการฝนหลวงขอนแก่น หน่วยปฏิบัติการฝนหลวง
นครราชสีมา และหน่วยปฏิบัติการฝนหลวงอุบลราชธานี

ภาคตะวันออก มี 2 หน่วย ได้แก่ หน่วยปฏิบัติ
การฝนหลวงสระแก้ว และหน่วยปฏิบัติการฝนหลวง
จันทบุรี

ภาคกลาง มี 2 หน่วย ได้แก่ หน่วยปฏิบัติการฝน
หลวงนครสวรรค์ และหน่วยปฏิบัติการฝนหลวงกาญจนบุรี

ภาคใต้ มี 2 หน่วย ได้แก่ หน่วยปฏิบัติการฝน
หลวงหัวหิน และหน่วยปฏิบัติการฝนหลวงสุราษฎร์ธานี

2. จัดตั้งหน่วยปฏิบัติการฝนหลวงเคลื่อนที่เร็ว
ชั้นที่ จ.นครสวรรค์ 2 หน่วย มีเครื่องบินรวม 6 ลำ ซึ่ง
หากพื้นที่ใดมีความชื้นและอุณหภูมิเพียงพอก็จะใช้ชุด
เคลื่อนที่เร็วปฏิบัติการทำฝนหลวง

กระทรวงกลาโหม

สนับสนุนการให้ความช่วยเหลือ/แก้ไขปัญหาภัย
อุทกภัยและภัยแล้ง ดังนี้

การดำเนินงานในการป้องกัน แก้ไข และบรรเทา
สาธารณภัย รวมถึงการช่วยเหลือผู้ประสบภัยโดยศูนย์
บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม ประกอบด้วย
ศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกองทัพอากาศ (ศบภ.ทอ.) ศูนย์
บรรเทาสาธารณภัยกองทัพบก (ศบภ.ทบ.) ศูนย์บรรเทา
สาธารณภัยกองทัพอากาศ (ศบภ.ทอ.) ศูนย์บรรเทา
สาธารณภัยกองทัพบก (ศบภ.ทบ.) และ ศูนย์บรรเทา
สาธารณภัยหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา (ศบภ.นทพ.)
ดังนี้

1. สนับสนุนกำลังพล เตรียมพร้อมการช่วยเหลือ

ประชาชน

2. สนับสนุนยุทธโธปกรณ์และเครื่องมืออื่น ๆ ได้แก่ เฮลิคอปเตอร์ รถยนต์บรรทุก เรือ ชุดแพทย์ รถผลิตน้ำดื่ม รถประปาสนาม รถครัวสนาม รวมถึงขนย้ายสิ่งของ บริการรับ-ส่ง ช่วยเหลือผู้ประสบภัย

กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

สนับสนุนการให้ความช่วยเหลือ/แก้ไขปัญหาภัยอุทกภัยและภัยแล้ง ดังนี้

1. เตรียมการป้องกันและแก้ไขปัญหาภัยแล้ง โดยให้ศูนย์ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยและสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด เตรียมความพร้อมรับสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นตลอด 24 ชั่วโมง

2. สิ่งของพระราชทานช่วยเหลือผู้ประสบภัยแล้ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้มูลนิธิราชประชานุเคราะห์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จัดหน่วยส่งเคราะห์เคลื่อนที่ออกไปช่วยเหลือราษฎรที่ได้รับเดือดร้อนจากภัยแล้ง

สรุปการบริหารจัดการปัญหาภัยแล้ง

ปัญหาภัยแล้งของประเทศ เกิดจากสาเหตุ 2 ประเด็น ดังนี้

1. ปริมาณน้ำฝนที่ตกเหนือเขื่อนและอ่างเก็บน้ำ มีปริมาณน้อยและฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล จึงส่งผลให้

- ปริมาณน้ำฝนที่สะสมตั้งแต่เดือนมกราคม 2557 ถึงเดือนพฤศจิกายน 2557 รวม 1,351 มิลลิเมตร น้อยกว่าปี พ.ศ. 2556 ประมาณ 202.6 มิลลิเมตร ประมาณ 13%

- อ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ปัจจุบันมีปริมาณน้ำกักเก็บรวม 45,640 ล้าน ลบ.ม. (ประมาณ 65%) น้อยกว่าปี พ.ศ. 2556 11% และน้อยกว่าปี พ.ศ. 2549 ประมาณ 29%

- อ่างเก็บน้ำขนาดกลาง ปัจจุบันมีปริมาณน้ำ

กักเก็บรวม 3,251.75 ล้าน ลบ.ม. (ประมาณ 74%) น้อยกว่าปี พ.ศ. 2556 ประมาณ 12%

2. ปัจจุบันประเทศไทยมีปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ ในด้านปริมาณ เกิดการขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง และมักเกิดปัญหาน้ำท่วมในฤดูฝน ความไม่สมดุลของปริมาณน้ำที่เกิดจากธรรมชาติและผลที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ โดยการตัดไม้ทำลายป่า ต้นน้ำลำธารซึ่งทำหน้าที่ดูดซับน้ำฝน ชะลอความรุนแรงของน้ำท่วมในฤดูฝน และปล่อยให้น้ำไหลในช่วงฤดูแล้ง การพังทลายของหน้าดินจากพื้นที่ลาดชันอันเกิดจากการทำลายป่า ทำให้น้ำลำธารและอ่างเก็บน้ำตื้นเขิน รับปริมาณน้ำไหลหลากในช่วงฤดูฝนได้น้อยลง

จากปัญหาภัยแล้งดังกล่าว รัฐบาลจึงมีมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2557 เห็นชอบแนวทางการดำเนินงานตามมาตรการแก้ปัญหาผลกระทบจากภัยแล้ง ปี พ.ศ. 2557/2558 ในกรอบวงเงินรวมทั้งสิ้น 2,377,790,000 บาท มอบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ร่วมกับกระทรวงมหาดไทยติดตามสถานการณ์ และมอบให้คณะกรรมการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำร่วมกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงมหาดไทย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำแผนการบริหารจัดการน้ำของประเทศให้เหมาะสมสอดคล้องกับปริมาณน้ำที่กักเก็บได้ และความต้องการใช้น้ำในพื้นที่เกษตรกรรมทั้งที่อยู่ในเขตและนอกเขตชลประทาน รวมทั้งความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนการใช้พื้นที่การเพาะปลูกให้เหมาะสม (Zoning) และประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องให้เกษตรกรและสาธารณชนผู้สนใจได้รับทราบโดยทั่วถึงกันด้วย

ดังนั้น รัฐบาลได้ดำเนินการโครงการช่วยเหลือเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากภัยแล้ง ปี พ.ศ. 2557/2558 ดังนี้

1. เกษตรกรที่ปลูกข้าวนาปรังในเขตชลประทานของกลุ่มน้ำเจ้าพระยาและลุ่มแม่น้ำแม่กลองจะไม่ได้รับ

การช่วยเหลือกรณีเกิดภัยพิบัติด้านการเกษตร

2. เกษตรกรทั้งในลุ่มน้ำเจ้าพระยาและลุ่มแม่น้ำแม่กลองในเขตชลประทานและนอกเขตชลประทานได้รับมาตรการช่วยเหลือเหมือนกัน

3. มาตรการหลัก โดยกรมชลประทานดำเนินการจ้างแรงงานเพื่อซ่อมคูคลองในฤดูแล้ง จำนวน 7.54 ล้านคนต่อวัน

4. มาตรการเสริม จะดำเนินการโดยใช้งบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 และขอสนับสนุนงบกลาง รายการเงินสำรองจ่ายเพื่อกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็น ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 ได้แก่

4.1 การอบรมและสนับสนุนปัจจัยการผลิตเพื่อส่งเสริมอาชีพด้านการประมง

4.2 การอบรมและสนับสนุนปัจจัยการผลิตเพื่อส่งเสริมอาชีพด้านปศุสัตว์

4.3 การฝึกอบรมในภาคเกษตร แบ่งเป็น 9 หลักสูตร ได้แก่ การทำปุ๋ยหมัก การทำสารชีวอินทรีย์ การทำถั่วถั่วเหลือง การเพาะเห็ด การขยายพันธุ์ไม้ผล การเลี้ยงผึ้ง การเลี้ยงแมลงเศรษฐกิจ การซ่อมเครื่องจักรกล และการแปรรูป/ถนอมอาหาร

4.4 การสนับสนุนเมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่วแก่เกษตรกรในพื้นที่ 2 ลุ่มน้ำ ลุ่มน้ำเจ้าพระยาและลุ่มน้ำแม่กลอง

4.5 การฝึกอบรมนอกภาคเกษตร โดยสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย แบ่งเป็น 5 ด้าน ได้แก่ เกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรมและบริหาร ความคิดสร้างสรรค์ และเฉพาะทาง

4.6 การสนับสนุนให้ปลูกพืชปุ๋ยสด ในช่วงพักนาที่มีความชื้นเพียงพอ

5. เกษตรกรเลือกมาตรการช่วยเหลือตามความสมัครใจ โดยได้รับมาตรการหลักแล้ว สามารถเลือกมาตรการเสริมเพิ่มเติมได้ หรือจะไม่เลือกมาตรการหลักก็ยังมีสิทธิ์เลือกมาตรการเสริม และมาตรการเสริมเลือก

ได้เพียงมาตรการเดียวเพื่อกระจายการช่วยเหลือไปให้เกษตรกรรายอื่น ๆ อย่างเป็นธรรม ทั้งนี้ การประชาสัมพันธ์และติดตาม กำกับ การขับเคลื่อนการดำเนินงานโครงการฯ ดำเนินการโดยกรมส่งเสริมเกษตร

6. มาตรการสนับสนุนอื่น ๆ ประกอบด้วย การแจ้งเตือนภัยเกี่ยวกับสถานการณ์น้ำผ่านผู้ว่าราชการจังหวัด สภาเกษตรกรแห่งชาติ รวมถึงกลไกระดับพื้นที่ อาทิ องค์กรผู้ใช้น้ำของแต่ละโครงการ การกำหนดแผนปฏิบัติการฝนหลวง การสนับสนุนเครื่องสูบน้ำและรถบรรทุกน้ำ การเร่งรัดชุดลอกคลองระบายน้ำ การจัดทำแก้มลิงเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ รวมถึงการเตรียมสำรองเมล็ดพันธุ์พืชและการสนับสนุนเสบียงสัตว์และเวชภัณฑ์ นอกจากนี้เห็นควรให้จังหวัดกำแพงเพชร อุตรดิตถ์ พิษณุโลก รณรงค์ให้งดเลี้ยงปลาในกระชังเขตลุ่มน้ำปิงและน่าน ทั้งนี้เพื่อมิให้เกิดความเสียหายแก่เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาในกระชัง

ข้อเสนอแนะการบริหารจัดการปัญหาภัยแล้ง

การแก้ไขปัญหาภัยแล้ง ควรกำหนดเป้าหมายหลัก 7 ประการ ดังนี้

1. จัดหาประปาหมู่บ้านครบทุกหมู่บ้านและเพิ่มประสิทธิภาพระบบประปา น้ำต้นทุนให้เพียงพอกรณีภัยแล้ง ได้แก่ พัฒนาแหล่งน้ำบาดาลให้หมู่บ้านขาดแคลนน้ำต้นทุน การจัดหาและพัฒนาแหล่งน้ำบาดาล เพื่อโรงเรียนที่ขาดแคลนน้ำสะอาด พัฒนาแหล่งน้ำบาดาลให้หมู่บ้านที่ประสบภัยแล้งซ้ำซากและมีปัญหาคุณภาพน้ำเค็ม

2. เพิ่มและขยายเขตบริการประปาชุมชนเมืองให้สามารถรองรับการขยายตัว โดยเฉพาะเมืองหลักท่องเที่ยว และพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษ

3. อนุรักษ์ฟื้นฟูแหล่งน้ำธรรมชาติ /ทางน้ำ และฟื้นฟูสภาพป่าต้นน้ำ และการอนุรักษ์ดินและน้ำ เพื่อให้มีปริมาณน้ำรักษาระบบนิเวศความสมดุลในการ

ระบายน้ำและการเก็บกัก พื้นฟูพื้นที่ป่าไม้เสื่อมโทรมมาก อนุรักษ์ดินและลุ่มน้ำที่มีการทำเกษตรในพื้นที่ลาดชันมาก

4. จัดการด้านความต้องการ เพื่อลดความต้องการในการจัดหาทรัพยากรเกษตร มีระบบการจัดสรรน้ำ และลดความต้องการใช้น้ำด้านเศรษฐกิจในพื้นที่ที่มีข้อจำกัดในการพัฒนา

5. เพิ่มประสิทธิภาพโครงการเดิม เพื่อลดการสูญเสียน้ำโครงการที่ใช้มานาน การปรับปรุงโครงการแหล่งน้ำขนาดเล็กและก่อสร้างระบบกระจายน้ำให้สามารถใช้ประโยชน์ได้เต็มประสิทธิภาพ

6. พัฒนาโครงการแหล่งน้ำการเกษตร การเพิ่มผลผลิตในพื้นที่ศักยภาพพัฒนาระบบชลประทาน การจัดหาเสริมเพื่อลดความเสี่ยงขาดแคลนน้ำในพื้นที่นอกเขตชลประทานภาคอุตสาหกรรม เพื่อให้สามารถรองรับการขยายตัวและการดำเนินการในพื้นที่ใหม่ การอุปโภคบริโภค เมืองหลัก การท่องเที่ยว ที่มีการขยายตัวสูงและพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษ

7. เพิ่มปริมาณน้ำต้นทุนในพื้นที่ที่ไม่สามารถหาแหล่งน้ำเพิ่มได้ หรือเสี่ยงขาดแคลนน้ำอุปโภค บริโภค หรือเพื่อการใช้ด้านเศรษฐกิจ

บรรณานุกรม

ชลประทาน, กรม. กรมทรวางเกษตรและสหกรณ์.
รายงานประจำปี พ.ศ. 2556 กรมชลประทาน.
กรุงเทพ, สำนักพิมพ์กรมชลประทาน, 2556

ชลประทาน, กรม. กรมทรวางเกษตรและสหกรณ์.
รายงานประจำปี พ.ศ. 2555 กรมชลประทาน.
กรุงเทพ, สำนักพิมพ์กรมชลประทาน, 2555

ชลประทาน, กรม. กรมทรวางเกษตรและสหกรณ์.
รายงานประจำปี พ.ศ. 2554 กรมชลประทาน.
กรุงเทพ, สำนักพิมพ์กรมชลประทาน, 2554

ทรัพยากรน้ำบาดาล, กรม. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. **รายงานการศึกษาการใช้น้ำบาดาลร่วมกับน้ำผิวดินบริเวณภาคกลางตอน**

บน. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์สามารถ ก๊อปปี้, 2549.

ทรัพยากรน้ำบาดาล, กรม. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. **โครงการจัดทำแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำบาดาล.** กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์สามารถ ก๊อปปี้, 2549.

ทรัพยากรน้ำบาดาล, กรม. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. **โครงการจัดทำแผนบูรณาการน้ำบาดาลร่วมกับน้ำผิวดินทั่วประเทศและนำร่องการจัดการทรัพยากรน้ำบาดาลร่วมกับน้ำผิวดิน พื้นที่ที่ 2 พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.** กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์สามารถ ก๊อปปี้, 2552

ป้องกันราชอาณาจักร, วิทยาลัย. “เอกสาร วปอ. หมายเลข 015 คู่มือการเขียนบทความทางวิชาการและการทำกิจกรรมบน รถในระหว่างเดินทาง ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช 2554-2555”. 2554.หน้า 173-176

ป้องกันราชอาณาจักร, วิทยาลัย. “เอกสาร วปอ. หมายเลข 006 คู่มือการเขียนเอกสารวิจัยประจำปี การศึกษาพุทธศักราช 2557-2558”. 2557

มิ่งสรรพ ขาวสะอาด. **แนวนโยบายการจัดการน้ำในประเทศไทย,** กรุงเทพฯ, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2552